

Confidential

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA BOBEDI (SAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2025

MEPUTSO: 80

NAKO: Diiri tše 2

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 11.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Lephephe le, le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO, e lego YA A, YA B le YA C.

KAROLO YA A:	Tekakwešišo	(30)
KAROLO YA B:	Kakaretšo	(10)
KAROLO YA C:	Diboepo le melao ya tšhomišo ya polelo	(40)

2. Araba dipotšišo go tšwa dikarolong KA MOKA.
3. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
4. Thalela fao karolo e felelago gona.
5. Dikarabo di nomorwe go swana le dipotšišo.
6. Tshela mothaladi mafelelong a karabo YE NNGWE le YE NNGWE.
7. Hlokomela mopeleto le tlhamo ya mafoko.
8. Nako yeo e šišinywago:
KAROLO YA A:	Metsotso ye 45
KAROLO YA B:	Metsotso ye 20
KAROLO YA C:	Metsotso ye 55
9. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.

KAROLO YA A: TEKAKWEŠIŠO**POTŠIŠO YA 1**

1.1 Badišiša tekakwešišo ye gore o kgone go araba dipotšišo tša go e latela.

SETŠWELETŠWA SA A**TSOGA O ITIRELE**

1	ZZ2 ke ye nngwe ya dikhamphane tšeo di tumilego ka mo nageng. Khamphane ye e na le mengwaga ya go feta ye 200 e le gona. Yona e motsaneng wa Mooketsi, profenseng ya Limpopo. E thomilwe ke Mna Willem van Zyl le ba lapa la gagwe ka ngwaga wa 1702 ka morago ga go rakwa go <i>Dutch East Indian Company (DEIC)</i> moo a bego a šoma gona bjalo ka molemi. Lebaka la gore a rakwe ke gore o be a sa latele melao ya balaodi ba gagwe. Ke gona moo a ilego a thoma khamphane ye ya ZZ2 go la Franschhoek, profenseng ya Kapa Bodikela.	5
2	O tlogile Kapa ka ngwaga wa 1830, a keka gannyane gannyane go fihlela ge a tla dula Polokwane ka ngwaga wa 1880. Ke moo a ilego a bona sebaka sa go tšwetša kgwebo ya gagwe pele lefelong le. E thomile e le khamphane ya go lema ditamati fela gomme lehono e kopantše dikhamphane tše dintši ka gare ga yona. Dikhamphane tšeo di lema dilo tša go fapafapana go swana le diabokhato, dieie, diperi, memenku le diapola.	10 15
3	Khamphane ye e na le makala diprofenseng tša mo Afrika Borwa e lego Kapa Bodikela, Kapa Bohlabela, Bokone Bodikela, Gauteng, le Mpumalanga gotee le Namibia ye e lego khonthinenteng ya Afrika. E thwetše bašomi ba go feta ba 10 000. Magareng ga bašomi bao, go na le dirutegi tšeo di ithutetšego tša temo, dientšineere, bahlokamedi ba tša maphelo dikliniking, bahlokamedi ba meago, dinamelwa le tša ditšhelete. Seo se hlatsela bogolo bja khamphane ye.	20
4	Bohlale bja Mna van Zyl ke gore o ile a ithuta polelo ya Selobedu gomme go be go se seo se mo paledišago go boledišana gabotse le bašomi ba moo polaseng. Botho bja gagwe le bjona bo ile bja mo thuša gore a tshepagale ka ge a be a sa tšwafe go sobeletša seatla potleng go thuša setšhaba. Ye e be e le tsela yeo a e šomišago go tliša tšhomišanommogo go bašomi le bareki. Batho bao ba rekago go yena ba kaaka mabu le matlakala . ZZ2 ke ye nngwe yeo e thekgilego ekonomi ya naga ya Afrika Borwa. Mmušo wa naga o tloga o ipetha sefega ka khamphane ye.	25 30

- 1.2 Lebeledišiša seswantšho se sa ka tlase gore o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETŠWELETŠWA SA B

[Mothopo: [Getty Images](#)]

- 1.2.1 Kgetha karabo ya maleba o be o fahlele ka lebaka. Lefelo leo motho yo a lego seswantšhong se a lego go lona ke:

- A Molaleng
- B Mašemong
- C Serapaneng
- D Dirapeng

(2)

- 1.2.2 Seswantšho se se tšweletša sehla sefe sa ngwaga? Fahlela karabo ya gago.

(2)

- 1.2.3 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le tiragalo ya seswantšho se. Fahlela.

(2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2**

Badišiša kakaretšo ye e latelago gomme o ntšhe dintlha TŠE ŠUPA tšeo **baotledi ba swanetšego go di hlokomela ge ba otlela mebileng.**

HLOKOMELA:

1. Ngwala dintlha TŠE ŠUPA.
2. Šomiša mantšu a gago.
3. Nomora mafoko a gago go thoma go 1–7.
4. Ngwala ntlha YE NNGWE le LE YE NNGWE mothalading wa yona.
5. Kakaretšo ya gago e se fete mantšu a 60.
6. Laetša palo ya mantšu ao a šomišitšwego mafelelong a kakaretšo ka mašakaneng.

SETŠWELETŠWA SA C**GO OTLELA NAKONG TŠA DIPULA**

Ge seemo sa leratadima se befile kudu nakong tša dipula, baotledi ba swanetše gore ba otlele ka tlhokomelo ye kgolo mebileng. Ba itlwaetše gore ba otlele ka go nanya, ka ge basepelakadinao ba tla ba ba tlaletšwe, ba kitima ba šeditše moo ba yago gona ntle le go hlokomela difatanaga. Pula ge e ena difatanaga di tšea lebaka go ka ema ka lebaka la go redimoga ga ditsela, ka gona baotledi ba šie sekgoba sa go lekanela gore ba se thulane. Oli yeo e dutlago difatanageng, ge dipula di ena, e redimoša mebila gomme e ka hlola dikotsi mebileng.

Baotledi ba netefatše gore difatanaga tša bona di loketše tsela. Mabone a swanetše go gotetšwa, diwaepare di šome gabotse gore mootledi a bone tsela gabotse. Diporiki le tšona di šome gabotse gore sefatanaga se kgone go ema ka bonako. Baotledi ba se kitimiše difatanaga tša bona ka lebelo la mmutla. Ba otlele ka letsogong le le swanetšego la molao wa tsela ka dinako tšohle. Ba se fetafetane moo go sego gwa dumelelwa. Seo se tla thuša lesolo la fihla o bolokegile go atlega.

[Mothopo: Boitlhamelo]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**POTŠIŠO YA 3: PAPTŠO**

Lebedišiša papatšo ye gore o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETŠWELETŠWA SA D**RAWURAWU, POKATE YA KA!**

*Ke pokate ya moswananoši...**RW***

Ga e aparwe ke mang le mang, e nyaka bannatia.

[Mothopo: [Getty Images](#)]

3.1 Kgetha karabo ya maleba. Ke eng seo se bapatšwago mo?

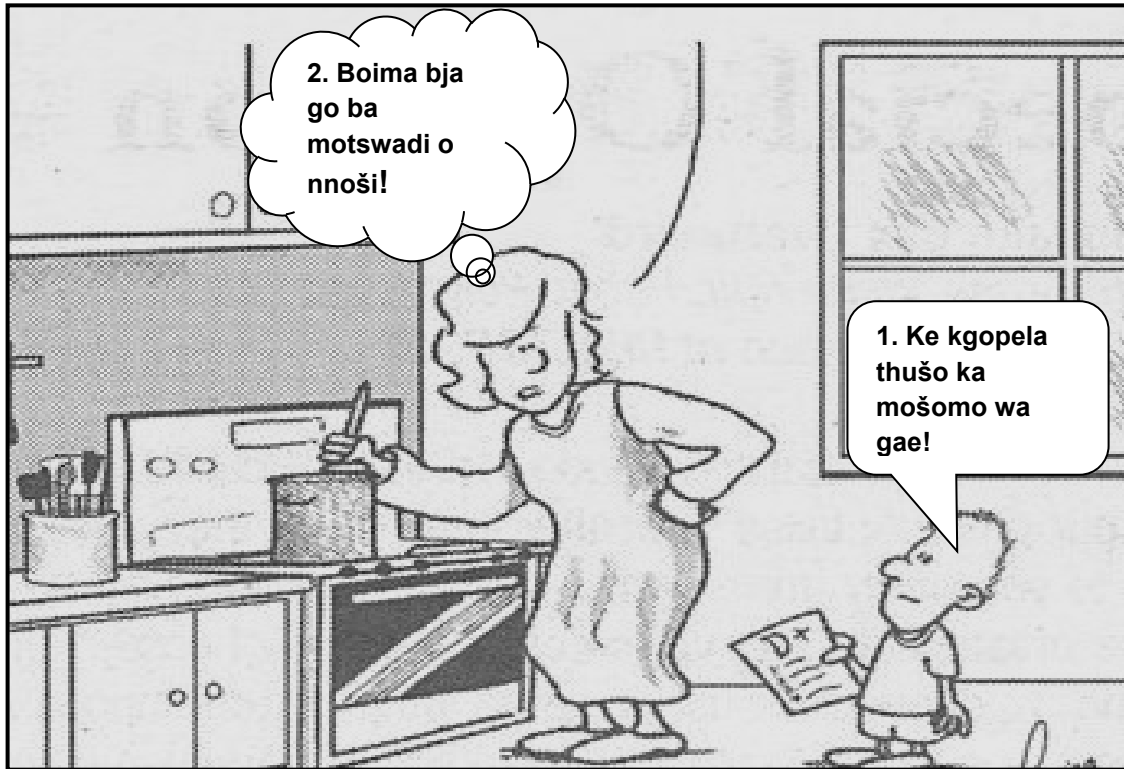
- A Sekhipa
- B Lepanta
- C Pokate
- D Diteki

(1)

- 3.2 Papatšo ye e lebišitše go sehlopha sefe sa bareki? (1)
- 3.3 Efa moeno wa papatšo ye. (1)
- 3.4 Ke ka lebaka la eng 'RAWURAWU, POKATE YA KAI!' e ngwadilwe ka fonte ye kgolo? (1)
- 3.5 Ngwala lefoko le le thaletšwego go tšwa papatšong ka kganetšo. (1)
- 3.6 Ntšha lerui go tšwa papatšong ye. (1)
- 3.7 Bapetša boleng bja sebapatšwa se le go emiša matsogo ga monna papatšong ye. (2)
- 3.8 Papatšo ye e na le kgethologanyo. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4: KHATHUNE

Lebeledišiša khathune ye ya ka tlase gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go e latela.

SETŠWELETŠWA SA E

[Mothopo: www.benlansing.com]

- 4.1 Kgetha karabo ya maleba o be o fahlele kgetho ya gago. Khathune ye e tšweletša:
- A Motswadi le ngwana wa gagwe
  - B Ngwana le mohlokomedi wa gagwe
  - C Ngwana le makgolo wa gagwe
  - D Motswadi le morwa wa gagwe (2)
- 4.2 Bokamorago bja khathune bo tšweletša lefelo lefe? Fahlela ka ntlha E TEE. (2)
- 4.3 Laetša modirišo khathuneng ye o be o hlaloše gore ke modirišo ofe. (2)
- 4.4 Bapetša pudula ya 1 le ya 2 khathuneng ye. (2)
- 4.5 Khathune ye e tšweletša seemo sa mohuta mang ka polelommele ya mosadi yo? Fahlela. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 5: SENGWALWA

- 5.1 Bala sengwalwa se sa ka tlase gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETŠWELETŠWA SA F

Leilane o dula motsaneng wa Senwamadi profenseng ya Limpopo. Lapa la gagwe le be le tumile kudu motsaneng wa gabo. Go thwe o be a na le leruo la go se balege. Mosadi wa gagwe Pheladi, yena e be e le motho wa go se rate go dula ka diatla, a šoma kudu. Ka matšatši a mangwe o be a thuša monna wa gagwe ka go ya madišong. A ratwa ke kgoši ka lebaka la mediro ya gagwe. 5
Batho ba motse ba feleletša ba mo file leina la Thakadu.

Go ile gwa utolloga sephiri se se ilego sa fetola bophelo bja Leilane. Leilane o be a fela a utswa diruiwa tša batho metsaneng ya kgauswi. O ile go lemoga gore ba mmušo ba mo nyaka bjalo ka mpša ya go rakediša mmutla, a tsena ka monga wa seloko. Mafelelong o ile a swarwa a lahlelwa kgolegong lebaka le letelele. 10

[Mothopo: Boitlhamelo]

- 5.1.1 Tsopola mainaina A MABEDI go tšwa temaneng ya 1. (2)
- 5.1.2 Fetolela lefoko la mathomo go polelotharedi. (1)
- 5.1.3 Efa lentšu le tee sebakeng sa lefoko le le thaletšwego. (1)
- 5.1.4 Kgetha karabo ya maleba.
Pheladi ke mohlala wa (honorifiki/paronimi/hiponimi/homonimi) ka lebaka la gore ke polelo ya go laetša (tlhompho/lenyatšo/bogolo botho). (2)
- 5.1.5 Ntšha seka go tšwa temaneng ya 2 o be o ngwale le tlhalošo ya sona. (2)
- 5.1.6 Laetša mohlala wa lehlathifelo go tšwa temaneng ya 2 o be o ngwale le gore le tsebja ka eng? (2)
- 5.1.7 Ngwala botshadi bja lentšu le kgoši go tšwa temaneng ya 2 o be o hlaloše gore le tsebja ka eng. (2)
- 5.1.8 Laetša mohlala wa sekapolelo sa tshwantšhanyo go tšwa temaneng ya 2 o be o ngwale gore se hlaloša eng ge se dirišitšwe bjalo. (2)

- 5.2 Lebeledišiša seswantšho sa ka tlase gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

SETŠWELETŠWA SA G

[Mothopo: istock]

- 5.2.1 Laetša lediri leo le hlalošago tiragalo ya seswantšhong se. (1)
  - 5.2.2 Fetolela polelo ya pudula ya 2 go modirišokgonego. (1)
  - 5.2.3 Efa maadingwa a didirišwa TŠE PEDI go tšwa seswantšhong se. (2)
  - 5.2.4 Phošolla mopeleto wa mantšu ao a phošagetšego go tšwa dipuduleng. (2)
- [20]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 40
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80